

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	iii
--------------	-----

Birinci Bölüm ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜREÇLERİ

1. TEMEL KAVRAMLAR	3
2. ÖĞRENME VE ÖĞRENME İLKELERİ	6
3. ÖĞRETİM VE ÖĞRETME	8
3.1. Öğretim İlkeleri.....	10
3.1.1. Amaca Dönüklük İlkesi	10
3.1.2. Öğrenciye Görelik İlkesi	13
3.1.3. Aktiflik İlkesi	14
3.1.4. Somuttan Soyuta İlkesi	15
3.1.5. Ekonomiklik İlkesi	16
3.1.6. Yakından Uzağa İlkesi	17
3.1.7. Bilinenden Bilinmeyene İlkesi	17
3.1.8. Hayata Yakınlık İlkesi.....	17
3.1.9. Bütünlük İlkesi	18
3.1.10. Otoriteye İtaat ve Özgürlük İlkesi (Sosyallik İlkesi).....	19
3.1.11. Güncellik İlkesi.....	20
3.2. Öğrenmeyi Etkileyen Etkenler	20
3.2.1. Öğrenmede Güdülenmenin (Motivasyonun) Önemi	23
3.2.2. Pekiştirme ve Pekiştirmeç	29
3.2.3. Geri Bildirim (Dönüt).....	30
3.2.4. Tekrarlar	31
3.2.5. İpucu.....	31
3.2.6. Dikkat Çekme Yolları	32
3.2.7. Transfer (Geçiş/Aktarma)	34

4. ÖĞRETME YOLLARI	34
5. ÖĞRETME YOLLARI VE DÜŞÜNME SÜREÇLERİ	36
5.1. Tümevarım (İndüksiyon, İstikra)	36
5.2. Tümdengelim (Dedüksiyon, Ta'lil)	37
5.3. Andırma (Andırış, Andırım, Analoji, Temsil)	38
5.4. Çözümleme (Analiz, Tahlil)	39
5.5. Bireşim (Sentez, Terkip)	39
5.6. Yaratıcı (Üretken) Düşünme.....	39
5.7. Eleştirel Düşünme.....	40
5.8. Yansıtıcı (Derin) Düşünme	43
5.9. Üstbilişsel (Metabilişsel) Düşünme	44
5.10. Diğer Bazı Düşünme Becerileri.....	45
5.11. Düşünme Biçimleri ve Düşünmeyi Uyaran Sorular	47
6. ÖĞRETME YAKLAŞIMLARI	48
6.1. Sunuş Yoluyla Öğretme Yaklaşımı	48
6.2. Buluş (Keşfetme) Yoluyla Öğretme Yaklaşımı	49
6.3. Araştırma İnceleme (Soruşturma) Yoluyla Öğretme Yaklaşımı	51
6.4. Tam Öğrenme Yaklaşımı (Bloom'un Okulda Öğrenme Modeli)	52
6.5. Oyun Yoluyla Öğretim.....	55
6.6. İş Birliğine Dayalı Öğrenme-Öğretme	57
6.7. Çoklu Zekâ Kuramına Göre Öğretim.....	59
6.7.1. Çoklu Zekâ Kuramının İlkeleri.....	60
6.7.2. Çoklu Zekâ Kuramının Eğitim ve Öğretimde Kullanılması.....	61
6.7.3. Çoklu Zekâ Alanları ve Özellikleri	63
6.8. Programlı Öğretim	69
6.9. Mikro Öğretim	70
6.10. Gagne'nin Öğrenme Modeli.....	71
6.11. Carroll'un Okulda Öğrenme Modeli	72
6.12. Yapılandırmacı (Yapısalcı) Yaklaşım	72
6.13. Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımı.....	81

6.14. Kuantum Öğrenme.....	85
7. ÖĞRETME YÖNTEMİNİN ÖNEMİ.....	87
7.1. Yöntem Bilgisinin Amacı.....	88
7.2. Öğretme Yöntemini Kılavuzlayan İlkeler	89
7.3. İletişim Süreci ve Öğretim Yöntemi	90
7.4. Yöntem Seçimini Etkileyen Etkenler	92
7.5. Öğretim Yöntem ve Tekniklerinin Seçimiyle İlgili İlkeler	94
7.6. Niçin Aktif Öğretim Yöntemleri?	95
7.7. Aktif Öğrenme	98
7.8. Etkin Birey Yetiştirmek İçin Ders İşleme.....	101
8. EĞİTİMDE PROGRAM GELİŞTİRME.....	102
8.1. Eğitim Programı ve Çeşitleri	102
8.2. Program Geliştirme Nedir?	104
8.3. Eğitim Programının Özellikleri ve Temelleri	104
8.4. Eğitim Programının Ögeleri.....	108
8.5. Program Geliştirme Süreci	108
8.6. Program Değerlendirme	112
9. ÖĞRETİMDE PLANLAR.....	113
9.1. Bir Dersin İşleniş Aşamaları.....	113
9.2. Yıllık ve Günlük Plan Hazırlanması	116
9.3. Kazanım/Amaç/Hedef Yazımında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar.....	116
9.4. Amaç ve Kazanım Örnekleri	119
9.5. Ders Planı Formatı	121

İkinci Bölüm

ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

1. ANLATMA (ANLATIM, TAKRİR) YÖNTEMİ	123
1.1. Anlatma Teknikleri.....	135
1.1.1. Biçimsel (Formal) Konuşma Tekniği (Konferans).....	135
1.1.2. Biçimsel Olmayan (İnformal) Konuşma Tekniği	136
1.1.3. Sempozyum.....	137

1.1.4. Briefing, Komisyon, Söylev, Demeç.....	138
2. TARTIŞMA YÖNTEMİ.....	138
2.1. Tartışma Yönteminin Planlanması.....	141
2.2. Yöneticinin Rolü.....	142
2.3. Tartışmaya Katılanların (Konuşmacıların) Rolü.....	143
2.4. Tartışmada Sekreterin Rolü.....	144
2.5. Gözlemcilerin Rolü.....	144
2.6. Tartışmanın Değerlendirilmesi.....	144
2.7. Tartışma Yönteminde Öğretmenin Rolü.....	145
2.8. Tartışma Teknikleri.....	145
2.8.1. Büyük ve Küçük Grup Tartışma Teknikleri.....	145
2.8.2. Beyin Fırtınası (Fikir Tarama, Hızlı Tur) Tekniği.....	146
2.8.3. Ters Beyin Fırtınası.....	147
2.8.4. Görüşme (Mülakat) Tekniği.....	148
2.8.5. Altı Şapkalı Düşünme Tekniği.....	150
2.8.6. Altı Ayakkabılı Uygulama Tekniği.....	151
2.8.7. Workshop Tekniği.....	153
2.8.8. Münazara Tekniği.....	153
2.8.9. Görüş Geliştirme.....	154
2.8.10. Akvaryum (İç Çember) Tekniği.....	156
2.8.11. Köşeleme (Köşelenme) Tekniği.....	157
2.8.12. Çember Tekniği.....	158
2.8.13. Top Taşıma (Rulman)Tekniği.....	158
2.8.14. Panel.....	159
2.8.15. Zıt Panel.....	160
2.8.16. Forum.....	161
2.8.17. Açık Oturum.....	161
2.8.18. 5N1K Tekniği.....	162
2.8.19. Dedikodu Tekniği.....	163
2.8.20. Sokrat Semineri.....	163

3. KÜME ÇALIŞMASI YÖNTEMİ.....	163
3.1. Önemi	164
3.2. Kümelerin (Grupların) Oluşturulması.....	165
3.3. Konuların Paylaştırılması	167
3.4. Grup İçi Çalışma	168
3.5. Konunun Sınıfa Sunulması.....	168
3.6. Küme Çalışması Yönteminde Öğretmenlerin Rolü.....	169
4. İŞ BİRLİKÇİ / İŞ BİRLİĞİNE DAYALI ÖĞRETİM TEKNİKLERİ	169
4.1. Öğrenci Timleri-Başarı Grupları Tekniği	169
4.2. Tartışma Grubu Tekniği	170
4.3. Ayrılıp-Birleşme (Jigsaw) Tekniği	170
4.4. Takım-Oyun-Turnuva Tekniği.....	171
4.5. Balık Kılıcı Diyagramı Tekniği.....	172
4.6. Kartopu Tekniği.....	173
4.7. Konuşma Halkası.....	174
4.8. Kollegyum (Kologyum).....	174
4.9. Fısıltı (Vızıltı, Buzz) Grupları Tekniği	175
4.10. İstasyon Tekniği.....	176
4.11. Seminer Tekniği.....	178
4.12. Akademik Çelişki Tekniği.....	179
5. DRAMATİZASYON (ROL OYNAMA) YÖNTEMİ.....	180
5.1. Eğitici Dramada Etkinlik Türleri	185
5.2. Dramatizasyon Teknikleri	188
5.2.1. Parmak Oyunu	188
5.2.2. Sözsüz Oyun (Pantomim)	188
5.2.3. Bağımsız Dramatizasyon.....	189
5.2.4. Bağımlı Dramatizasyon	189
5.2.5. Kukla ve Bebekler	189
5.2.6. Bazı Doğaçlama Drama Örnekleri	191
5.2.7. Taklidî Oyun (Benzetme, Benzetim, Simülasyon)	193

6. ÖRNEK OLAY İNCELEMESİ YÖNTEMİ.....	194
6.1. Örnek Olayın Özellikleri.....	198
6.2. Örnek Olay Kaynakları	200
6.3. Uygulanışı.....	201
7. GÖSTERİ (DEMONSTRASYON) TEKNİĞİ	204
8. PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMİ.....	205
8.1. Problem Çözmede Basamaklar	207
9. GÖSTERİP YAPTIRMA YÖNTEMİ	209
10. GEZİ GÖZLEM YÖNTEMİ.....	212
10.1. Sergi.....	214
11. SORU-CEVAP TEKNİĞİ.....	214
11.1. Klasik Soru-Cevap Anlayışı	215
11.2. Soru-Cevap Tekniğinin Geliştirilmesi.....	215
11.3. Soru-Cevap Tekniği Nedir?	216
11.4. Yeni Soru-Cevap Tekniğinin Amaç ve İşlevi.....	216
11.5. Soru ve Cevabın Tanımları	217
11.6. Öğretimde Sorunun Önemi.....	218
11.7. Öğretimde Sorunun Görevi	219
11.8. Soru Çeşitleri.....	221
11.9. Niteliğine Göre Soru Türleri	223
11.10. Yönetilme Biçimlerine Göre Soru Türleri	227
11.11. Açık ve Kapalı Uçlu Sorular	227
11.12. İyi Bir Sorunun Özellikleri.....	228
11.13. Soru Sorarken Dikkat Edilecek Hususlar	232
11.14. Soruların Cevaplandırılmasında Dikkat Edilecek Hususlar	237
11.15. Cevaplar Nasıl Olmalıdır?.....	237
11.16. Cevapların Alınmasında Öğretmenin Dikkat Edeceği Hususlar.....	238
11.17. Öğrenci Soruları.....	245
11.18. Öğrenci Sorularının Önemi.....	245
11.19. Öğrenci Soruları Karşısında Öğretmenin Tutumu.....	246

11.20. Öğrenciler Sorularını Ne Zaman Sormalıdır?	248
12. BULDURMA (SOKRATES) YÖNTEMİ	250
13. EĞİTSEL OYUNLAR.....	260
13.1. Oyunun Bireyin Gelişimine Olan Etkisi	261
13.2. Eğitsel Oyun Kavramı	261
13.3. Oyunların Seçimi ve Öğretmenin Rolü.....	263
13.4. Akrostiş Tekniği.....	264
13.5. Kutuplaşma	265
13.6. Kavram Kontrolü.....	265
13.7. Grup ya da Takım Oyunları	265
13.8. Mektup ya da Telgraf Oyunu.....	266
13.9. Nesi Var? Başka-Ters Başka Tekniği	266
14. METİN TARAMA TEKNİĞİ.....	267
15. BİREYSEL ÇALIŞMA YÖNTEMİ.....	267
15.1. Bireysel Çalışmayı Kılavuzlayan İlkeler	268
15.2. Bireysel Çalışma Çeşitleri.....	268
15.3. Bireysel Çalışmada Öğretmenin Rolü	269
15.4. Bireysel Çalışmanın İlkeleri.....	270
16. KAVRAM HARİTALARI.....	272
16.1. Kavram Haritalarının Yapılışı.....	273
16.2. Kavram Haritası Türleri.....	276
16.3. Kavram Haritaları Nerelerde ve Nasıl Kullanılabilir?.....	277
16.4. Akıl Haritaları	278
16.4.1. Örümcek Haritalar	279
16.4.2. Zincir Haritalar	280
16.5. V (VEE) Diyagramı	280
16.6. Kavram Karikatürü Tekniği	282
16.7. Anlam Çözümleme Tablosu.....	283
16.8. Tanılayıcı Dallonmuş Ağaç.....	283

17. FOTOĞRAF VE RESİMLERİN ÇÖZÜMLENMESİ (ANALİZİ)/ FOTOĞRAF VE RESİM OKUMA.....	284
18. METAFOR OLUŞTURMA TEKNİĞİ.....	287
19. BİLİŞSEL ÇIRAKLIK.....	288
20. YAPILANDIRILMIŞ GRİD (IZGARA) TEKNİĞİ.....	289
21. ÖĞRETİMDE KULLANILABİLECEK BAZI ETKİNLİK VE UYGULAMALAR.....	290
22. ÖĞRETİM SÜRECİNDE ÖDEVLER.....	291
KAYNAKÇA.....	293
EĞİTİM KAVRAMLARI SÖZLÜĞÜ.....	299

GİRİŞ

Günümüzde eğitim, insanların davranışlarında belli amaçlar doğrultusunda değişiklik oluşturma süreci olarak ele alınmaktadır. Öğretim ise planlı, programlı eğitim çalışmalarının gerçekleşmesini ifade etmektedir.

Eğitimin davranış değişikliği olarak tanımlanması ve eğitimin bir sistem olarak ele alınması program geliştirme çabalarına hız vermiştir. Eğitim programları; amaçlar-davranışlar, eğitim durumları (öğrenme yaşantıları) ve değerlendirme olmak üzere üç ana ögeye ayrılır. “Taba, bunlardan öğrenme yaşantılarının önemi konusunda program geliştirme ile ilgili hazırlık ve planlama çalışmalarının odak noktasını uzun yıllar boyunca ders konularının seçimiyle, organizasyonunun oluşturduğu, buna karşılık öğrenme yaşantılarının seçimi ve düzenlenmesinin öğretmenlerin inisiyatiflerine bırakıldığını; oysa eğitim programlarının bu en önemli ve en karmaşık ögesinin tesadüflere bırakılmayacağını, öğretme işinin bilimsel bulgular ışığında yürütülmesi gerektiğini ileri sürmektedir.” (Fidan, 1986:4).

Variş (1988:14) ise “Eğitimde yenilenme, her şeyden çok, birey davranışlarının yenilenmesidir. Bunun için de, eğitim amaçlarının saptanması ve bu amaçlar ile değerlendirme arasındaki boşluğun doldurulması gerekmektedir.” demektedir. Burada ifade edilen boşluk, “neyin, nasıl” öğretileceği konusudur.

“İçeriğin öğrencilere en etkili biçimde ‘nasıl’ kazandırılacağı” sorusu bizi öğretme yollarıyla karşı karşıya getirir. Öğretme yoları; öğretme yaklaşımı, öğretme yöntemi ve öğretme tekniklerinden oluşur.

Öğretim yöntemi; öğretimde amaçlara ulaşabilmek için, tekniklerin, işlenecek konunun, araç-gereç ve kaynakların bir bütünlük oluşturacak biçimde düzenlenerek hizmete sunulmasında izlenen bir öğretme yoludur.

Öğretim yöntemleri çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır. Bunlardan birisi de geleneksel ve çağdaş öğretim yöntemleri olarak ikiye ayrılarak yapılan sınıflamadır. Geleneksel öğretim yöntemlerinde esas rol öğretmen üzerindeyken, çağdaş yöntemlerde ise hem öğretmenin hem de öğrencinin etkinliği söz konusudur (Folquié, 1991:159). Artık öğrencilerin sınıflarda pasif durumda oturarak öğretim görmesi istenmemektedir. Birçok öğretim yöntemine yapılan eleştirilerin çoğu bu noktadan kaynaklanmaktadır.

Bilimsel ve teknik ilerlemelerin bir sonucu olarak öğretme sürecinin yerini alması söz konusu olan, öğrenme sürecinde bir farklılaşma gözlenmektedir. Bugün için önem verilen husus, öğretme ilkesinden çok öğrenme üzerindedir. “Mathetic” terimi öğretmeden öğrenmeye geçişi göstermek için kullanılan bir terim olmuştur (Büyükdüvenci, 1986:137).

Günümüzde öğretim, öğrenmeye kılavuzluk etme faaliyeti olarak tanımlanmaktadır. Bu sebeple de sadece öğretmenin öğretmesinden değil, öğrenme-öğretim sürecinden bahsedilmektedir.

Yapılan çeşitli çalışmalar, ilerde unutulmaya yüz tutan ve ezbere edinilen bilgilerin zekâyı geliştirip biçimlendirdiği varsayımının yanlışlığını ortaya koymuştur. Zihinsel yeti ve yeteneklerin geliştirilmesi, kafaya doldurulan bilgiler yoluyla değil, bilgilerin kazandırılmasında başvurulan çeşitli yol ve yöntemlerle sağlanır (Enç, 1981: 205).

Burada bir soru akla gelmektedir: “Hangi yol ve yöntemler?” Yöntem, bir amaca ulaşmak için takip edilen yol olduğuna göre, genel olarak hayatın her alanında insanlar yöntemli çalışmaya özen göstermişlerdir. Aynı şekilde eğitim öğretim alanında da planlı, programlı, yöntemli çalışmalar için uğraşılmış ve bu uğraş devam edecektir.

Öğretimde kullanılan birçok öğretme yolları vardır. Öğretim yöntemleri “Genel Öğretim Yöntemleri” ve “Özel Öğretim Yöntemleri” olmak üzere iki ayrı şekilde ele alınmaktadır. Bütün derslerde kullanılacak yöntemlere, genel öğretim yöntemleri diyoruz. Özel öğretim yöntemleri ise sadece belli bir ders ya da alanın öğretiminde kullanılacak yöntemleri ifade etmektedir. Genel öğretim yöntemleri, adından anlaşılacağı gibi, tüm derslerde kullanılacak yöntemlerden oluşur ve her ders için geçerli ilke ve yöntemleri açıklar. Her bir dersin, kendi özelliklerine ve muhtevalarına uygun olarak geliştirilen yöntemlere de özel öğretim yöntemleri diyoruz. Türkçe öğretimi, matematik öğretimi vb. ders ve konulara özgü öğretim yöntemlerine, özel öğretim yöntemi denilmektedir.

Eskiden, öğretim yöntemi denilince tüm derslerde kullanılan yöntemlerden bahsediliyordu. Ancak günümüzde, her ders farklı bir boyut kazanmış hatta bazı dallarda ayrışmalar olmuş ve her dal kendi alanını oluşturmuş ve öğretim yöntemleri de farklılaşmıştır. Genel öğretim yöntemleri artık ihtiyaca cevap veremez duruma gelmiş ve bunun sonucu olarak özel öğretim yöntemleri ortaya çıkmıştır. Özel öğretim yöntemleri, her ders için hatta her konu için farklı yöntem ve teknikler geliştirmiştir. Her alanın kendine özgü bir özel öğretim yöntemi vardır.